Tema patrijarhata u prozi Slavka Kolara

Gregurović, Marija

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:137:571374

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-29**

Image not found or type unknown

Repository / Repozitorij:

Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula

zir.nsk.hr

Image not found or type unknown

SVEUČILIŠTE JURJA DOBRILE U PULI

FILOZOFSKI FAKULTET

MARIJA GREGUROVIĆ

TEMA PATRIJARHATA U PROZI SLAVKA KOLARA

ZAVRŠNI RAD

Pula, rujan 2019.

SVEUČILIŠTE JURJA DOBRILE U PULI

FILOZOFSKI FAKULTET

MARIJA GREGUROVIĆ

TEMA PATRIJARHATA U PROZI SLAVKA KOLARA

ZAVRŠNI RAD

JMBAG: 0303064881, redoviti student

Studijski smjer: preddiplomski studij hrvatskoga jezika i književnosti

Predmet: Moderna hrvatska književnost

Znanstveno područje: humanističke znanosti

Znanstveno polje: filologija

Znanstvena grana: kroatistika

Mentor: doc. dr. sc. Boris Koroman

Pula, rujan 2019.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana Marija Gregurović, kandidatkinja za prvostupnicu hrvatskoga jezika i književnosti ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

_____

U Puli, _____, _____ godine

IZJAVA

o korištenju autorskog djela

Ja, Marija Gregurović, dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom Tema patrijarhata u prozi Slavka Kolara koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu sa Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.
Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____ (datum)

Potpis

_____

SADRŽAJ

1. UVOD 1
2. ŽIVOT I DJELO SLAVKA KOLARA 3
3. ŽENSKA POVIJEST PATRIJARHATA 5
4. PRIMJERI PATRIJARHATA U KOLAROVIM NOVELAMA 7
4.1. BREZA 7
4.2. SVOGA TELA GOSPODAR 12
4.3. *ŽENIDBA IMBRE FUTAČA* 18
5. ZAKLJUČAK 23
6. LITERATURA 25
7. SAŽETAK 26
8. ABSTRACT 27

1. UVOD

Još od daleke povijesti muškarci su onemogućavali ženama da svojim mišljenjem i djelovanjem doprinose društvenome i političkome životu. Tijekom 20. stoljeća žene su napokon izborile pravo glasa, stoga u današnje vrijeme većina njih živi slobodno i ravnopravno.

Iako postoji više definicija pojma patrijarhata, Pateman ga definira kao *jedan oblik političke moći,* odnosno, *muški savez koji su braća sklopila na ruševinama klasične očeve vladavine da bi zagospodarili ženama.*[1] Usprkos borbi protiv patrijarhalne podređenosti, još uvijek nailazimo na različite oblike neravnopravnosti koje proizlaze iz patrijarhata pa tako i na brakove u kojima dominantnu ulogu ima muškarac, dok se žene redovito pokoravaju i ne protive volji svojih supruga jer sebe smatraju slabijima i manje sposobnima.

O patrijarhalnim odnosima u prošlosti pisao je Slavko Kolar, uglavnom stavljajući naglasak na dogovor brakova koji rezultira životom bez ljubavi, borbu protiv izrabljivanja te ustrajnost žene u potrazi za bračnom pravdom.

U ovome će se radu interpretirati tri novele iz Kolarove zbirke *Mi smo za pravicu*: *Breza, Svoga tela gospodar* te *Ženidba Imbre Futača* u kojima se na jasan način očitava zaostalost života na selu, želja za stjecanjem što većega imetka, podređenost i iskorištavanje žena.

Budući da je za svaku od novela Kolar motive nalazio u vlastitoj sredini, svaka od njih napisana je veoma realistično, što čitatelju daje uvid u životne prilike na selu prije podosta godina.

Kako bi analiza navedenih novela bila detaljnija, na samome početku ukratko su objašnjena neka polazišta feminističke kritike, nakon čega slijedi životopis Slavka Kolara u kojemu se pobliže navode obilježja njegova stvaralaštva.

[1] Pateman, Carole: *Spolni ugovor*, Ženska infoteka, Zagreb, 2000., str. 33.

Poradi važnosti shvaćanja osobitosti patrijarhalne ideologije, interpretacija novela popraćena je citatima kojima se nastoji što uvjerljivije prikazati tadašnju situaciju života na selu.

2. ŽIVOT I DJELO SLAVKA KOLARA

Jedan od najznamenitijih pisaca razdoblja moderne hrvatske književnosti, Slavko Kolar, rodio se 1. prosinca 1891. godine u selu Palešniku, nedaleko od Garešnice. Iako u djetinjstvu nije pokazivao prevelik interes za školu i učenje, završio je gimnaziju te u Križevcima upisao Više gospodarsko učilište. O svojemu školovanju kaže: *Na žalost i sve veću brigu mojih roditelja, a naročito moje mame, ja sam bio loš učenik i to, što stariji, to gori.*[2]

Veliki dio svoga života Kolar je posvetio pisanju, čime se počeo baviti već u gimnaziji. Njegov bogati opus čine pripovijetke, drame, feljtoni, scenariji, autobiografski zapisi, ali i članci iz područja agronomije. Svoje prvo djelo pod nazivom *Pripovijest o tom kako je Feliks Pijevčević tražio život* Kolar je objavio 1913. godine, u vrijeme kada je još bio gimnazijalac. Godine 1932. izlazi sljedeća zbirka pripovijedaka koja je naslovljena *Ili jesmo – ili nismo*, a redovito je čitana u ironijskome ključu. Samo godinu dana kasnije, Kolar objavljuje svoju najuspješniju zbirku *Mi smo za pravicu* (1933.) koja se ponajprije bavi seoskom problematikom. Uslijedile su zbirke *Perom i drljačom*, objavljena 1938. godine, te *Glavno da je kapa na glavi*, iz 1956. godine, u kojima se, kako navodi Šicel, *dotiče ljudske psihologije, kao i razdoblja fašizma*.[3]

Premjestivši radnju pripovijedaka u seosko okruženje i pobunivši se protiv seoske tlake, Kolar ostaje zapamćen kao vrhunski moderni prozaist koji javno iznosi probleme s kojima se obični hrvatski seljaci redovito susreću. Osim toga, potpuno slobodno i „bez dlake na jeziku“ oslikava sudbinu seljaka koji se u moru siromaštva, bijede i zaostalosti neumorno bore za svoja osnovna prava: za slobodu i pravednost. Cijela Kolarova zbirka novela *Mi smo za pravicu* zauzima visoko mjesto u hrvatskoj pripovjednoj književnosti. Upravo kroz prozu on čitatelju otkriva vlastita nezadovoljstva načinom na koji ljudi žive te se zalaže za promjene i dolazak nekih boljih vremena.

---

[2] Kolar, Slavko: *Autobiografski fragmenti: intervjui, izjave, polemike, članci i kritike, pripovijetke za djecu i agronomski radovi*, Matica hrvatska, Zagreb, 1971., str. 40.
[3] Šicel, Miroslav:*Slavko Kolar*: *Pripovijesti*, *Autobiografija, Pet stoljeća hrvatske književnosti*, Matica hrvatska – Zora, Zagreb, 1964., str. 196.

Značaj Kolarovih novela ogleda se i u formiranju svakoga lika, ali i strukture pojedine pripovijetke. Kao osnovne težnje novela iz ove zbirke svakako valja spomenuti pobunu protiv nasilja, borbu za opstanak, kao i borbu žene za pravdu, ponajprije u bračnome odnosu.

Novele koje će se pobliže analizirati u ovome radu su *Breza* (1928.)*, Svoga tela gospodar* (1931.) i *Ženidba Imbre Futača* (1933.), a kao njihovo zajedničko obilježje na poseban se način izdvaja patrijarhalnost. Prije svega, patrijarhalan način života vidljiv je u obiteljskome poretku: na čelu obitelji je otac, vlast se prenosi na sinove, dok su žene redovito podređene muškarcima. Osim toga, roditelji su bili zaduženi za dogovor brakova svoje djece, a glavni je kriterij za sklapanje braka bio što veći imetak.

Vrlo je važno spomenuti i činjenicu kako teme i likovi Kolarovih novela nisu plod njegove mašte, već imaju izvor u stvarnosti u kojoj je autor živio: *Konkretne ličnosti i događaji bili su mi samo motivi na kojima sam gradio i fabulu, i lica, i karaktere*.[4] Više pojedinosti o takvome načinu života bit će u daljnjoj analizi gore spomenutih novela.

[4] Kolar, Slavko: *Pripovijetke*, Školska knjiga, Zagreb, 1995., str. 181.

3. ŽENSKA POVIJEST PATRIJARHATA

Krajem 19. stoljeća pripadnice feminizma uglavnom se bave osnivanjem i provođenjem različitih političkih kampanja kojima se protive patrijarhalnoj podređenosti žena. Sam pojam patrijarhata definira se kao *oblik društvene organizacije u kojemu dominantnu ulogu zauzimaju muškarci, dok su pripadnice ženskoga spola podređene*.[5] Nakon završetka Drugoga svjetskoga rata žene su po prvi puta izborile svoje pravo glasa, što je rezultiralo ponovnim oživljavanjem pokreta feminizma.

Tijekom povijesti muškarci su sebe smatrali najsposobnijima i najvrednijima, dok su žene smatrali nesposobnima za brigu oko njih samih, ali i obitelji pa su uvjerili žene kako im je potreban muškarac koji će im pružiti zaštitu te ih uzdržavati. Kao znak zahvalnosti žena mu, prije svega, mora biti odana i poslušna.

Žene su od davnih dana smatrane manje vrijednima od muškaraca, čemu svjedoči i činjenica kako se obiteljsko nasljedstvo uvijek prenosilo na muškoga potomka, odnosno na najstarijega sina. Također, ženama je oduvijek bila povjerena briga oko obitelji, domaćinstva te odgajanja djece pa se sve to smatra ženskim poslovima koji su, sve do današnjih dana, postali toliko uobičajeni da im se više ne odaje nikakva pohvala niti priznanje.

Patrijarhalan način života ogleda se i u nedostatku školovanosti žena, što dokazuje i stav muškaraca kako njima obrazovanje nije potrebno jer je njihov jedini zadatak i cilj udati se. Danas, kao i nekada, postoje brakovi u kojima je suprug na čelu kuće i gotovo samostalno odlučuje o svemu, dok su supruga i djeca podređeni njegovim izborima i odlukama. Često takav patrijarhalan odnos u braku za posljedicu ima loše psihičko, a nerijetko i fizičko zdravlje žene.

Još od srednjega vijeka djevojke nisu samostalno birale svoga budućega supruga, već je za odabir bio zadužen otac. Sklapanje braka označavalo je očevu primopredaju kćeri odabranome suprugu. Budući da otac potencijalnome kćerinom suprugu predaje i miraz, sklapanje braka smatralo se kupoprodajom. Sam čin sklapanja braka bio je popraćen potpisivanjem bračnoga ugovora koji Pateman

[5] http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=47023, preuzeto 19. 7. 2019.

objašnjava na sljedeći način: *Bračni „ugovor" bio je upravo poput ugovora što su ga robovlasnici na karipskim otocima nametali svojim robovima; brak nije bio ništa drugo do li zakon jačega, koji su provodili muškarci ne obazirući se na interese slabijih žena*.[6]

Jedna od najznačajnijih feminističkih kritičarki, Simone de Beauvior, u svome je djelu *Drugi spol* (1949.) istaknula kako će razdoblje socijalizma stati na kraj dotadašnjem potlačivanju žena. Također, ističe kako su *žene bile svedene na predmete namijenjene muškarcima: žena je bila konstruirana kao Drugo muškarca, osporeno joj je pravo na vlastiti subjektivitet i odgovornost za vlastite postupke*.[7]

Osim de Beauvior, o podređenosti žena javno je, bez ikakve zadrške, progovorila i Kate Millett, predstavnica američkoga feminizma. U svojemu djelu, *Spolna politika* (1969.), oštro kritizira Freudovu tvrdnju kako je rodni identitet svakome pojedincu urođen, stoga je muškarcima od rođenja svojstveno da su jači, a samim time i utjecajniji: *Sada se znanstveno može reći da je ženama podložnost prirođena, a da su muškarci dominantni, seksualniji, te stoga imaju pravo seksualno podčiniti ženu koja uživa u svojoj potlačenosti i zaslužuje ju jer je po samoj svojoj prirodi tašta, glupa i jedva bolja od barbara, ako je uopće ljudsko biće*.[8]

Izborivši se za svoje pravo glasa, žene su dobile mogućnost obrazovanja i zapošljavanja te su na taj način postale ravnopravne muškome spolu. Usprkos tome, i u današnje vrijeme postoje muškarci koji ih i dalje tretiraju manje sposobnima od njih, a na različite su načine i sustavno obespravljene, primjerice, žene svuda po svijetu primaju manju plaću od muškaraca za isti rad. Tek su s novim stoljećem žene više prisutne u političkom životu na najvišim funkcijama.

Budući da je feministička kritika patrijarhata jedan od metodoloških načina kojima se pristupa tekstovima, njezin je primarni cilj opisati i istražiti patrijarhalne odnose u pojedinim djelima.

[6] Pateman, Carole: *Spolni ugovor*, Ženska infoteka, Zagreb, 2000., str. 156.
[7] Moi, Toril: *Seksualna/tekstualna politika*, AGM, Zagreb, 2007., str.130.
[8] Moi, Toril: *Seksualna/tekstualna politika*, AGM, Zagreb, 2007., str. 49.

4. PRIMJERI PATRIJARHATA U KOLAROVIM NOVELAMA

4.1. BREZA

Kolarova najpoznatija novela *Breza* objavljena je 1928. godine u tadašnjemu časopisu Savremenik. Osim što je za navedeno djelo bio nagrađen prvom nagradom Društva hrvatskih književnika, publika novelu i danas smatra Kolarovim najuspješnijim djelom.

U samo središte novele smješten je lik Janice – siromašne mlade žene čiji je život, u borbi za istinskom ljubavi, tragično okončan. Već i naslov novele upućuje na Janičin izgled i osobnost - ona je vitka, nježna žena, po prirodi veoma slaba i bolježljiva: *Tanka je ona i slabašna. Ali visoka i strojna. Pa dok druge cure i snaše teško koračaju kao medvjedi, u njenom hodu ima nešto ritma, možda čak i elegancije*.[9] Opis Janičina izgleda upućuje na važnost fizičkoga izgleda koju je, u tadašnje vrijeme, nalagao patrijarhat.

Početak novele donosi prikaz tipične seoske patrijarhalne obitelji Labudan, čije glavno mjesto zauzima otac Mika, a nakon njega slijede trojica sinova. Marko, najstariji sin u obitelji, oženio se poslije mlađega brata pa je tako njegova žena Janica najmanje važna od svih članova obitelji. Najmlađu snahu posebno ne voli svekrva Kata, stoga je tjera da ustaje ranom zorom, dok je u kući još hladno, te obavlja sve što joj ona naredi. Budući da je Janica došla posljednja u kuću Labudanovih, njoj i njezinim potrebama ne pridaje se gotovo nikakva pozornost: *Studeno je u sobi, mada su sinoć dobro naložili onu veliku peć na kojoj se suše teški opanci. Marko, Janičin muž, ostaje u krevetu i gospodski hrče dalje, jer on je lugar, pa ga se kućni poslovi ne tiču. Spava i Jaga, žena drugog Mikinog sina koji je u vojsci. Nju stara Kata ne goni, jer ona tobože kućevne poslove obavlja, a u stvari njih dvije složno drže protiv Janice. Drugi Mikin sin oženio se puno prije od starijeg brata Marka, pa tako njegova žena ima prvenstvo. I nju je svekrva prije gnjavila, ali otkako je došla Janica, složile se njih dvije protiv Janice i postale prisne prijateljice.*[10] Važna značajka patrijarhata ogleda se i u uspostavljanju vrijednosnih odnosa između žena,

[9] Kolar, Slavko: *Pripovijesti*, Mladost, Zagreb, 1973., str. 8.
[10] Kolar, Slavko: *Pripovijesti*, Mladost, Zagreb, 1973., str. 8.

a u ovoj je situaciji taj odnos ovisan o ekonomskim potrebama Janičine svekrve i njezine prve snahe.

O teškom prihvaćanju rođenja ženske djece u to vrijeme govore zlobni komentari sumještana tek što je Janica rodila djevojčicu: *Dva mjeseca prije toga rodila je Janica dijete. Nije na žalost bio dečko, već curica. Curica malešna kao žemička, a glasna kao jare*.[11] Tadašnji stanovnici sela Bikovca, kao i seljaci općenito, jedino su priznavali mušku djecu jer su oni bili shvaćani kao nasljednici pa ih se od samoga rođenja više cijenilo. Također, ljudima je bilo važno da se rađaju sinovi jer se tako nastavlja obiteljska tradicija, a i njihovo prezime ne izumire. O važnosti patrilinearnosti, odnosno nasljeđivanju po muškoj liniji u razdoblju patrijarhata, progovara i Feldman: *Muževi očekuju od žena da budu poslušne te da im rađaju i odgajaju uspješne sinove koji će ih naslijediti*.[12] Među svim tim negodovanjima, situacija se svakim danom sve više pogoršavala pa je djevojčica, kao da naslućuje teško i nimalo lagodno djetinjstvo, zauvijek napustila ovaj svijet: *Umrlo joj u to vrijeme i dijete. Vidjelo siroče da za nj nema života i da je samo na nepriliku. Mati ga nije mogla više dojiti, kravsko mlijeko nije mu nikako prijalo. Došli užasni grčevi i mala se curica preselila na drugi svijet prije negoli je pravo ovaj i zagledala. Uostalom, pravo je učinila!*[13] Opisujući smrt Janičine djevojčice, Kolar na ironičan način prikazuje tadašnje društvo čije je osnovno stajalište bilo da su muška djeca važnija, stoga im se odaje veće poštovanje nego djeci ženskoga spola.

Janičino se zdravstveno stanje nakon toga iz dana u dan sve više pogoršavalo, a nemarnost i bezosjećajnost članova obitelji ogleda se i u tome što joj ne žele pružati osnovnu liječničku pomoć, smatrajući da bi dolazak liječnika predstavljao preveliki izdatak za njih. Ipak, najtužnije od svega jest što su ukućani nju smatrali mrtvom sve dok je Janica još živjela. Njezinu smrt doživljavali su kao nešto što će se zasigurno dogoditi, samo je pitanje vremena. Prema Janici nisu pokazali nikakvo poštovanje, gledali su samo na svoj džep i koliko bi eventualan dolazak liječnika stajao: *Ima li, na priliku, smisla zvati doktora? Pomoći joj neće, to je sigurna stvar, samo će biti više troška. Ako je vozi k doktoru, umrijet će putem, ako li pak doktora zove, tu mu konja nahrani i napoji, pa još slušaj njegove prigovore: zašto*

[11] Kolar, Slavko: *Pripovijesti,* Mladost, Zagreb, 1973., str. 5.
[12] Feldman, Stanislav: *Sudbina Evinih kćeri – ženska povijest patrijarhata*, ArTresor naklada, Zagreb, 2012., str. 203.
[13] Kolar, Slavko: *Pripovijesti,* Mladost, Zagreb, 1973., str. 6.

pijete svi iz jedne čaše, zašto jedete iz jedne zdjele, zašto toliki spavate u istoj sobi, zašto obojke sušite na peći? Zašto? Zašto? Lako je gospodi prigovarati, ali je teško siromahu čovjeku živjeti![14]

Vidjevši da Janici nema pomoći, susjede su odlučile posjetiti bolesnicu te je vidjeti prije nego što umre. Međutim, u njihovoj namjeri nije bilo toliko iskrenosti, dapače njihov je primarni cilj bio vidjeti sjeća li se mlada Janica njihovih imena: *Žene se na sve to ne obaziru. One posjedaju po krevetima, jedna do druge, kao kokoši na grani. U posljednje ih vrijeme naročito interesira da li ih i koju od njih još Janica pozna. Zato je svaka pridošlica pita milo i slatko: - Janek! ... Oj Janice! Je li me još poznaš? ... Oj Janek, daj me pogledaj, daj!*[15] Umjesto da pokažu barem malo suosjećajnosti i ljudskosti, ženama je stalo samo do toga da ih bolesna Janica prepozna. Već ovdje do izražaja dolazi ljudska sebičnost koja dovodi do reprodukcije patrijarhata: žene smatraju da Janica ne pripada toj sredini, stoga niti kao žene ne suosjećaju s njom, već se ponašaju bezosjećajno. Primjetivši da ih Janica ne prepoznaje jer je bolest toliko brzo napredovala, one su se naljutile i nisu mogle vjerovati da ona ne zna njihova imena: *Ali Janica toga popodneva nije nikom odgovarala. Ona bi neku od njih pogledala tužno, pa odmah zaklopila oči. Žene bi se samo značajno pogledale i kritički zaklimale glavama. – Ej, mila moja, kaj me zbilja ne poznaš? – uzviknula je gotovo uvrijeđena Janičina tetica Jela. – Em sem to ja, tvoja tetica!*[16]

U teškim mukama Janica ima samo jednu želju: vidjeti svoga muža Marka koji, otkada je ona jako bolesna, dolazi u kuću samo za vrijeme jela. Umjesto da bude uz nju te joj pruža pomoć i pažnju, Marko vrijeme provodi razmišljajući kako će nositi zastavu na nadolazećoj svadbi u obližnjemu selu. Gledajući kako se Janičino stanje ne popravlja, već postaje sve gore, on u svojoj glavi broji dane i razmišlja kada bi bilo pravo vrijeme da njegova žena umre: *Udešava Marko svoju patentnu klopku, pa se sve češe iza uha. Jedan zaponac ne radi onako kako bi trebalo, ali još mu je veći jad ta njegova žena i njena bolest. Najbolje bi mu išlo u račun kad bi pričekala bar dvije-tri nedjelje pa onda umrla ako već umrijeti mora. Ili da umre odmah! Samo da mu ne bi pokvarila svatove, jer zbogom onda barjaktarija, zbogom ono veselje, pa*

[14] Kolar, Slavko: *Pripovijesti*, Mladost, Zagreb, 1973., str. 11.
[15] Kolar, Slavko: *Pripovijesti*, Mladost, Zagreb, 1973., str. 14.
[16] Kolar, Slavko: *Pripovijesti,* Mladost, Zagreb, 1973., str. 14.

gospodsko društvo, zbogom onda dobra večerica i ono fino Žugečićevo vino![17] Čitatelj ostaje iznenađen činjenicom kako Marko, kao Janičin suprug, ostaje toliko ravnodušan i bezosjećajan nad stanjem svoje žene. Svojim ponašanjem Marko u potpunosti zanemaruje vlastite, ali i Janičine emocije, dok prevlast daje ulozi barjaktara te potrebama društva. Emocionalni su odnosi potisnuti i uopće ih nema sve do samoga kraja novele, kada polako izlaze na vidjelo. Kao i ostatak obitelji, on je miran i ne poduzima ništa kako bi joj olakšao posljednje trenutke života.

Kraj novele ipak donosi nešto drugačiju sliku Marka koji je, vraćajući se iz svadbe na kojoj je bio barjaktar, ugledao drvo breze te se odmah prisjetio svoje žene Janice: *Na pedeset koraka, prema samom kraju šume, stajala je sva u neko zlatno, prozirno, drhtavo tkanje odjevena njegova žena. Njegova pokojna Janica. Ona ista koju je prije osam dana sahranio. ... Da li je šutjela ili je nešto šaptala ili je to šuštalo lišće – toga nije mogao Marko razabrati. Samo on se ukrutio, odrvenio, pa ni makac. Koljena klecnuše, grkljan se stisnuo, srce se steglo, pa onda ludo zakucalo, zatreptalo kao da će kroz grlo*.[18] Breza ga je, zbog svoje vanjštine, podsjetila na Janicu pa je idućeg dana odlučio zauvijek posjeći stablo kako više ne bi osjećao grižnju savjest: *Zaustavio se Marko pred brezom i pljunuo u dlanove. Posjeći će je da ga više ne sjeća sramote, da ga više ne plaši... Omjeri je krvavim okom, a ona stoji visoka, vitka i prava. Bezazleno mu se učini to fino, nježno drvo s bijelom, tankom, skoro svilenom korom. Tako je bila mila ta breza, tako fina i lijepa! Kao neka svetica... Nije li to možda ipak njegova pokojnica, Janica? Zadrhta mu ruka i nemoćno se spusti. Okrene se naglo Marko, ispane iz šume, pa udari kući.*[19] Iz primjera zaključujemo kako svaki čovjek, čak i onaj koji se predstavlja hladnim i ravnodušnim, u dubini duše ima osjećaje prema drugima, samo što ih je katkada teško pokazati. Osim toga, obilježje je patrijarhata i potiskivanje muških osjećaja, o čemu piše i Pateman: *Još od davnih dana muške potomke uče da izražavanje osjećaja nije muževno i da je to manje potrebno. Dapače, nameće im se konstatacija da će na taj način pokazati svoju slabu stranu, a to se od njih nikako ne očekuje.*[20] Važno je što je Marko na kraju uistinu shvatio kakav je bio prema svojoj ženi, a

[17] Kolar, Slavko: *Pripovijesti*, Mladost, Zagreb, 1973., str. 11.
[18] Kolar, Slavko: *Pripovijesti*, Mladost, Zagreb, 1973., str. 25.
[19] Kolar, Slavko: *Pripovijesti*, Mladost, Zagreb, 1973., str. 27.
[20] Pateman, Carole: *Spolni ugovor*, Ženska infoteka, Zagreb, 2000., str. 107.

činjenica da je posjekao stablo breze označava njegovu tjeskobu i sram zbog pogrešnoga ophođenja prema Janici.

4.2. SVOGA TELA GOSPODAR

Kolar je, samo tri godine nakon *Breze*, objavio novelu *Svoga tela gospodar*, čije su osnovne karakteristike očuvanje ljudskoga dostojanstva, kao i borba žene za pravednost u braku.

Autor objašnjava nastanak novele na sljedeći način: *Ideja za pripovijest Svoga tela gospodar nastala je godine 1931. Živio sam tada na selu. Poznavao sam bračni par koji je tako živio kao Ive i Roža. Meni je pala u oči žena. Imala je neku čudnu zemljanu boju lica i izgledala strašno utučena. Zainteresirao sam se za njih, a kako se u selu sve zna, doznao sam da su ti ljudi bili oženjeni deset godina i da za sve to vrijeme nisu živjeli kao muž i žena. Uzeli su se bez ljubavi, zbog novca – za volju drugih*.[21]

Navedeno djelo donosi prikaz tipičnoga života muškarca i žene čiji je brak bio dogovoren od strane njihovih roditelja. Ugovoreni brak rezultirao je životom bez imalo ljubavi, što se jasno otkriva tijekom čitanja novele.

Radnja istaknute novele odvija se u malome selu Bikovske Gorice, a glavninu djela zauzima prikaz bračnoga života u kojima obje strane pate. Iako Iva ne pokazuje nikakav interes za očuvanje braka, njegova žena Roža ipak želi osjetiti snagu ljubavi.

Kao i u *Brezi*, i u ovome djelu upoznajemo nesretnu ženu čiju tešku sudbinu pratimo već od početka novele. Naime, Rožin muž Iva otišao je u vojsku, a svojoj se obitelji javio pismom. Budući da su u to vrijeme životni uvjeti i prilike bili posve drugačiji te se živjelo jednostavnim predindustrijskim načinom života, dolazak pisma izazivao je veliku radost kod ljudi. Pismu se posebno obradovala Ivina žena, stoga je jedva dočekala čuti što suprug piše. Čuvši da se u pismu osvrnuo na cijelu obitelj, čak i na životinje, a za nju nije napisao ni slova, Roža ostaje iznenađena i razočarana: *Mili bože, ti se vidiš! ... Mili bože, ti se vidiš, ti se čuješ! ... Svih se moj Iva spominje, i oca i matere, i brata i sestre, i cele familije. Ni vola ni krave ni zaboravel, samo svoje žene nijedne reči ne pošilja! Ni dobre ni zločeste! ... Mili bože, ti dobro znaš kak se ja mučim i kak delam i ob svemu brigu vodim... Pošteno se*

[21] Kolar, Slavko: *Autobiografski fragmenti: intervjui, izjave, polemike, članci i kritike, pripovijetke za djecu i agronomski radovi*, Matica hrvatska, Zagreb, 1971., str. 210.

vladam i reda držim, a moj muž zakonski nijedne reči za mene nima! Je li to pravica? Je li to poštenje?... A j-o-o-oj mati mo-ja, kaj si me ro-di-la?![22] Između Rože i Ive nije postojala nikakva ljubav niti povezanost, oni su sklopili brak jer su drugi tako htjeli, a sve je to ostavljalo duboki trag u Rožinome srcu. Ona je ipak željela da je Iva, pišući pismo, posvetio koji redak i njoj, no on je postupio drugačije i u potpunosti je zanemario.

Kao što je već istaknuto, Roža i Iva nisu sklopili brak zbog međusobne ljubavi, već zato što su njihovi roditelji tako htjeli. Prvenstveno, odluku su donijeli Ivini roditelji kako bi popravili svoj imetak. Nakon što je skrivio smrt njihove krave, Iva je bio primoran oženiti se Rožom koja će u njihovu kuću, kao miraz, dovesti kravu. Sve je to pomno isplanirao Ivin otac Jakob, kojemu nije bilo do snahe, već do krave koja je njihovoj kući bila neophodna: *Zadržao se Jakob kod njega na čašici vina, sjećali se oni starih dana, pretresali nove brige i kucali se pomalo. Vidio i doznao Jakob, sve kako se činilo dremovan, umoran i kiseo (takvo je u njega već lice!), vidio on da je Jura gazda čovjek. Tu je divna štala, nova hrastova građa, crijepom pokrivena... U staji nekih pet-šest krava, a med njima jedna šarena junica, već steona, lijepa, kao kakva frajlica. Baš je Jakobu za oko zapela*.[23]

Već kad je prvi put ugledao Rožu, Iva je ostao razočaran izborom svoga oca koji je i njemu i majci prešutio da djevojka ne hoda normalno, nego vuče lijevu nogu za sobom. Iva svoje nezadovoljstvo nije mogao sakriti, a ništa boljom nije se pokazala niti njegova majka: *Samo se Iva na svom stolcu ukočio kao da sjedi na čavlu. Kad je pak ugledao curu koju mu izabraše, obli ga znoj od muke. Bila se i mati mu Bara prenerazila, ali opet imala je ona pamet i razum*.[24] U ovome primjeru Kolar nastoji na ironičan način ismijati patrijarhat koji nalaže sklapanje brakova iz interesa, a ne zbog emocija.

Ivino se negodovanje nastavljalo i dalje, a poseban otpor pokazivao je pri odlasku na spavanje. Iako isprva nije htio ni ležati s Rožom u istome krevetu, na koncu su ga ipak prisilili da legne pored nje. Međutim, njih su dvoje zaspali kao najveći neprijatelji, ne pokazujući nikakvu bliskost, dapače Iva je pokazivao svoj ponos ne želeći spavati sa ženom koja mu nimalo nije bila po volji, ponajprije zbog

[22] Kolar, Slavko: *Pripovijesti*, Mladost, Zagreb, 1973., str. 31.
[23] Kolar, Slavko: *Pripovijesti*, Mladost, Zagreb, 1973., str. 35.
[24] Kolar, Slavko: *Pripovijesti,* Mladost, Zagreb, 1973., str. 38.

izgleda: *Položiše ga konačno uz mrsku mu mladu što se umirući od srama, zabušivši glavu u debeli, novi jastuk, stisnula sasvim do zida. Iva bio najzad svladan, ali se zavio u svoj gunj, pa se ukrotio, uvukao u se, kao zmija pred ježa. Tako ukočen, sve ponavljajući kroz stisnute zube svoju misao vodilju kako je on „svoga tela gospodar", on je i zaspao. Zaspala jedva jedvice i mlada, odrvenjela, zgrčena i kao smrznuta. Tako te noći. Tako i druge i treće i sve ostale. Tako pune četiri godine. Sve dok Iva nije pošao u vojsku*.[25] Istaknuvši kako je on gospodar svoga tijela, Iva se opire braku koji su ugovorili njegovi roditelji, a svoje nezadovoljstvo iskazuje neugodnim ponašanjem prema Roži: uopće je ne želi primijetiti, pravi se da ona ne postoji. Za razliku od Janice iz prethodne novele, Roža, kao žrtva tradicije, ne odustaje od svojih obveza te se nastavlja truditi. Ipak, sve to čini uzalud zbog tadašnjega sustava koji je imao nedostatke na više razina.

Roža je, bez obzira na Ivinu hladnoću u njihovu odnosu, željela osvojiti njegovo srce i biti voljena. Uočavamo snagu žene koja nikada ne posustaje, već se trudi, ustraje, čak i moli da napokon dobije barem malo ljubavi: *No prigovora joj nije bilo ni s jedne strane. Radina i brižna. Ranoranilica i svakome pokorna, ona je godinama svoju žalost u srcu nosila, sve moleći boga da on tu posreduje*.[26]

Baš poput svake druge osobe, Roža je imala svoju emocionalnu stranu. Duboko u sebi željela je osjetiti kako je to kada je osoba voljena od strane supruga s kojim je u braku. Iako je njihov brak bio dogovoren, Roža je bila spremna predati se svome Ivi, trudila se zavoljeti ga, a to je isto očekivala i od njega. Ipak, sve su to i dalje ostala očekivanja o kojima je Roža svakodnevno sanjala: *Nije Roža bila nikakva vatrena ženska, nije u njoj ključala nikakva strast ni grešna želja, niti je bila željna neke naročite ljubavi i nježnosti – o tom ona nije snivala – njoj je bilo samo do toga da bude žena kad je već po zakonu žena, i da bude možda mati (no ta je željica bila već dublje sakrivena...). Mogla je i ona naći kakvog klipana da joj je bilo do grijeha, ali ona je htjela baš Ivu, htjela da bude sve po zakonu i poštenju, i po starim običajima.*[27]

Po dolasku Ivina pisma iz vojske u kojemu ne piše niti jedna riječ za Rožu, u njoj se javila velika zabrinutost koja ju je proganjala. Sama je sebe pitala postoji li u njoj kakav problem pa je Iva zbog toga nikako ne može zavoljeti. Toliko pitanja, a

[25] Kolar, Slavko: *Pripovijesti*, Mladost, Zagreb, 1973., str. 39.
[26] Kolar, Slavko: *Pripovijesti*, Mladost, Zagreb, 1973., str. 39.
[27] Kolar, Slavko: *Pripovijesti*, Mladost, Zagreb, 1973., str. 42.

odgovora nema: *Kao da je ona kriva. Je li ona njega prosila? Je li mu ona zatrajala kravu? Nije li mu donijela četiri hiljade i finu junicu koje njezin ćaća još ni sad zaboraviti ne može? Takve junice još nije bilo na Pavunčec-brdu! Što je ona dakle bila kriva da on nju toliko mrzi i prezire?! Nije li bila dobra i vrijedna kao crv? Nije li poštena i tiha?! Istina, ni on njoj nije zao, nijednom je još nije udario, ali što joj to vrijedi kad je nije ni pomilovao*.[28]

Ne znajući kako da se više potrudi oko Ive, Roža se požalila susjedi koja joj je savjetovala da ode kod neke žene kako bi joj dala sredstvo kojim će natjerati Ivu da se približi Roži: *Onda joj je ona u najvećem povjerenju saopćila da poznaje neku babu tamo u njenom kraju koja će joj dati sigurno sredstvo, takvu „copriju" kojom će Ivu toliko začarati i zacoprati te će srljati za njom kao puran za purom. Sav će, veli, biti lud od prevelike ljubavi i želje. Samo neka ode k toj babi, u nekakvo selo Taborište*.[29] Roži se svidjelo što joj je susjeda savjetovala pa se brzo uputila k ženi koja se bavila čaranjem. Svom je snagom željela popraviti odnos s Ivom pa je pristala i na čaranje. Žena joj je napravila prah koji će Roži pomoći u njezinoj namjeri te joj dala uputstva kako ga pravilno koristiti: *Kad je bilo gotovo, sasula stara prah od nesretnog šišmiša u krpu, poškropila ga malo vodom, smotala i turila Roži u njedra. Tu da ga nosi tri puta po sedam dana, a onda ga uspe u piće onomu koga hoće da zacopra*.[30]

Iva nikako nije mogao prihvatiti svoju ženu, ona ga je odbijala ponajprije svojom vanjštinom. Budući da je dugo izbivao iz kuće zbog odlaska u vojsku, čovjek bi očekivao da se barem malo zaželio Rože jer se nisu vidjeli dugo vremena. No, situacija je ostala ista, što potvrđuje i njihov ponovni susret: *Pristupila i Roža, još zajpurena od puta, pa s hrabrošću dotada neviđenom pružila svom zakonitom mužu ruku i rekla mu: - Zdravo, Iva!... Prihvatio on ruku srdačno, kao i ostalima, samo ju je začuđeno pogledao i nasmijao se: - Zdravo, Roža!... Red bi bio da je poljubi kao ženu, i ta mu je misao u jednom hipu naglo projurila kroz mozak, ali to bi bilo previše. Još bi se tkogod i narugao*.[31] U ovoj situaciji može se povući paralela između Ive i Marka iz prethodne novele. Obojica duboko u sebi kriju osjećaje, ali ih se boje pokazati zbog vlastita ponosa, ali i mišljenja sumještana. Osim toga, do izažaja dolazi

[28] Kolar, Slavko: *Pripovijesti*, Mladost, Zagreb, 1973., str. 42.
[29] Kolar, Slavko: *Pripovijesti,* Mladost, Zagreb, 1973., str. 43.
[30] Kolar, Slavko: *Pripovijesti*, Mladost, Zagreb, 1973., str. 44.
[31] Kolar, Slavko: *Pripovijesti*, Mladost, Zagreb, 1973., str. 45.

i reprodukcija patrijarhata, a otkriva je Iva koji se vodi mišlju kako je važno što će ostali reći u slučaju da on poljubi svoju ženu. Život je u Bikovskim Goricama bio težak, a svi su stanovnici brinuli što će ljudi o kome pričati, kao da Iva živi za druge, a ne za sebe.

Kao žena koja jedva čeka dočekati dan da njezin muž pokaže barem malo zainteresiranosti oko nje, Roža je iščekivala dan kada će napokon moći dati Ivi čarobni prah. Iako njezini pokušaji da samostalno pridobije Ivinu ljubav nisu uspjeli, prah je bio posljednja mogućnost za to. Što je više razmišljala kako će to izvesti, to je sebi postavljala sve više pitanja: *Roža brojila dane. Iz početka strpljivo, a kad prođoše dvije sedmice, ona se opet uznemirila. Kako će to izvesti da ni Iva ni itko drugi ne opazi. Hoće li taj prašak djelovati ili neće? Zar da mu saspe odmah sve ili samo malo? Ili da mu u kruh zamijesi? Ali što, ako japa pojede mjesto sina?*[32] Sve navedeno izazivalo je sumnju kod Rože. Svom je snagom htjela što prije dati Ivi prah pa se za to odlučila na sajmištu dok su pili vino: *Ali Iva u zao čas opazio. Sinulo mu glavom: dakle, ipak! Doista hoće ona njega da začara! E, to je bezobrazluk!*[33]

Nakon što je opazio prah, Iva je poludio te se nije mogao suzdržati. Ne mogavši kontrolirati vlastite nagone, fizički je nasrnuo na Rožu i krenuo je udarati. U ovome činu uočava se još jedan prikaz patrijarhalnoga načina života u kojemu su žene slabe i nemoćne. Ne mogu se obraniti, jedino što mogu je trpjeti dok im se nanosi bol: - *Ej, sto ti zvezda nebeskih, ti buš mene coprala!?... Planu pljuska. Šarena, paradna marama od udarca i od straha poletjela na zatiljak. Prasnu još jedan šamar. Ajmeknula Roža, kao udovica na groblju. Povila se po klupi*.[34] Da bi situacija bila gora, mnoštvo ljudi promatralo je taj prizor potpuno ravnodušno, kao da ih se šamaranje jadne žene ne tiče. Dapače, oni su sa zadovoljstvom gledali, kao da uživaju u, za njih, zanimljivome događaju: *Skočiše ljudi. Šta se dogodilo? Stvar doduše nije neobična, ali opet batine na tuđim leđima uvijek su zanimljiv prizor*.[35] Iva nastalu situaciju nije želio riješiti nikako drugačije nego nasilnim putem pa nije stajao, već je iznova udarao Rožu: *Gacaju oni, a Iva nikako da prokuha, da zaboravi uvredu. Došlo opet pitanje, sada postavljeno sa još većih visina: Znade li ona tko je on? ... Nije li on, još kad je bio šmrkavac, rekao njoj i svima da je on svoga tijela gospodar?*

[32] Kolar, Slavko: *Pripovijesti*, Mladost, Zagreb, 1973., str. 45.
[33] Kolar, Slavko: *Pripovijesti,* Mladost, Zagreb, 1973., str. 47.
[34] Kolar, Slavko: *Pripovijesti*, Mladost, Zagreb, 1973., str. 48.
[35] Kolar, Slavko: *Pripovijesti*, Mladost, Zagreb, 1973., str. 48.

Kako se dakle usudila pokušati njega da začara? Zar da on, čovjek na mjestu, sada pobenavi za njom, takvom nesrećom i nakazom? Ubit će je, nema joj spasa![36]

Iako njezin postupak podmetanja čarobnog praha Ivi, u želji da je napokon zavoli, nije opravdan, Roža nije zaslužila da je suprug zlostavlja. U prošlosti, posebno na selu, podrazumijevalo se da muškarac ima vlast nad ženom i da on može sve, čak i udariti ženu. Tijekom udaranja Roža se nije protivila jer je barem po tome znala da joj je Iva muž. Nikada joj nije pokazivao nikakvu nježnost, nije joj pridavao nimalo pažnje pa je Roža smatrala da joj je barem sada blizu i da je shvatio kako ona, zapravo, postoji : - *Ne, ne, japa! Nek me samo tuče! ... – povika ona i kao suluda srnu, onako blatna, jadna, izbečenih bijelih očiju do Ive... – Vudri, mili Ivek – drečala jecajući – vudri, neka bar po šake tvoje znam da sem ti žena!* ...[37]

Roža je do kraja pokazala da je jaka žena . Borila se za Ivu i njegovu ljubav, na sve je načine pokušavala pridobiti ga, međutim, nije uspjela. Osim što je bila zanemarena i nesretna, na kraju je dočekala i fizičko zlostavljanje. Novela je tipičan primjer patrijarhalnoga načina života u ondašnje vrijeme, što i sam Kolar potvrđuje: *Moja je namjera bila da istaknem tragediju odnosa između čovjeka i žene koji su prisiljeni da žive zajedno bez ljubavi. To sam stavio u okvire nekadašnjeg zaostalog sela, gdje vlada neznanje, nepismenost i praznovjerje*.[38]

[36] Kolar, Slavko: *Pripovijesti*, Mladost, Zagreb, 1973., str. 49.
[37] Kolar, Slavko: *Pripovijesti*, Mladost, Zagreb, 1973., str. 49.
[38] Kolar, Slavko: *Autobiografski fragmenti: intervjui, izjave, polemike, članci i kritike, pripovijetke za djecu i agronomski radovi*, Matica hrvatska, Zagreb, 1971., str. 210.

4.3. ŽENIDBA IMBRE FUTAČA

Posljednja novela koja će se analizirati u ovome radu nosi naziv *Ženidba Imbre Futača*, a kao njezine osnovne karakteristike izdvajaju se srdžba, osveta te kontrast ljubav – mržnja.

Kao i u prethodne dvije novele, slučaj dogovorenoga braka vidljiv je i u ovome djelu. Ovoga puta pratimo život Imbre Futača, čiji su roditelji isprosili Baricu Jaguštovićevu za njegovu buduću ženu. Pri izboru svoje buduće snahe vodili su već dobro poznatim kriterijem, odnosno što većim imetkom: *Nadalje je opisala Baricu Jaguštovićevu, svoju buduću snahu, kako je iz dobre i pobožne kuće; kako za miraz nosi četiri hiljade forinti, jednu kravu i ostalo što još spada: škrinju, krevet, pa čak i ormar s ogledalom. Osim svega toga njoj jedinoj će njena babica Jalža ostaviti svoj „tal“, tj. tri rali grunta, a to nije mala stvar ako se uzme da Pavel Futač ima tri sina na koje će se morati njihov posjed dijeliti. Na sve to su oni mislili i za sreću svoje djece skrbili, samo da i oni nekako prežive.*[39] Imbra nije bio upleten u izbor svoje žene jer su njegovi roditelji bolje poznavali način života ljudi iz obližnjih sela, baš kao i njihovu financijsku situaciju te imovinu koju posjeduju. Dobro su promislili i na kraju izabrali Baricu koja će im u kuću donijeti najviše koristi.

Kolar i u ovoj noveli također prikazuje težak položaj žena u obitelji. Za sve loše što se dogodilo u kući, krivicu je redovito snosila žena. Nije imala pravo na obranu, već je morala trpjeti svakojake uvrede, čak i fizičko zlostavljanje. Tome svjedoči i događaj u kući Jaguštovića, kada im je pobjegla svinja koju su trebali blagovati na Baričinoj i Imbrinoj svadbi. Kada je saznao da je svinja pobjegla, glava kuće, Franc, iskalio se na svojim snahama i ženi: *Kako je opatrnuo bičem snahu jednu pa drugu preko leđa, oviše se one kao breze na vjetru. Zatim je svu pažnju obratio zakonitoj svojoj drugarici, nesretnoj Roži. Poletjela jadna žena kroz mračni šljivik, i lelek njen, jauk i zapomaganje orili se niz brdo i dolinu. Ništa od toga nije čuo Nemak nego i sam kriještеći i urlajući vitlao ženu, ne više bičem nego okrenuo samo bičalje, pa opletao po tankim rebrima, po glavi, kud je dohvatio*.[40] Vidno uznemiren zbog gubitka životinje, Franc je, kao i Iva iz prethodne novele, svoju dominantnost i mizoginiju pokazao fizičkim zlostavljanjem svojih snaha, a potom i žene. Ovime je naglašena

[39] Kolar, Slavko: *Pripovijesti*, Mladost, Zagreb, 1973., str. 117.
[40] Kolar, Slavko: *Pripovijesti*, Mladost, Zagreb, 1973., str. 150.

drugotnost žena, odnosno njihova nemoćnost i trpljenje nasilja samo zato što su pripadnice ženskoga, „drugoga spola“. Nakon što je toliko pretrpjela, Roža je bila slomljena i nikako se nije mogla smiriti. Teško je prihvaćala takvu sudbinu pa je izgovarala svakojake nemile riječi: - *Prokleti hajduk gluhi! Nevolja te grda napopala, tolvaj Kristušev! ... Ali se tu Jože Sveti okrenu prijekorno, oštro rekne: - Mama, najte kleti, bog vas čuje! – To bi ja i štela! O, samo kad bi me čul!? ... Međutim ipak više nije izgovorila ni jedne ružne riječi nego je pustila suzama na volju da teku i jecajima da joj olakšaju bol povrijeđenu srcu i izbijenim rebrima.*[41]

Da su i u prošlosti postojale svakojake ljubavne afere o kojima se nije smjelo znati, svjedoči činjenica kako je Imbra, iako je već imao djevojku s kojom će sklopiti brak, redovito odlazio kod druge žene. Kako Imbra nije samostalno izabrao svoju buduću suprugu, Barica mu nije bila po volji pa je utjehu odlučio pronaći u Jagi Škrinjarićevoj koja ga je podsjetila kako su se još u djetinjstvu dogovorili da će je Imbra oženiti. O njihovoj „aferi“ počelo se brzo govoriti, a vijest je došla i do Imbrinoga oca: *Baba je međutim dalje šaptala, nadugačko i naširoko. Uvjeravala ga kako ona svakom dobro želi, kako se ona ni u čije poslove ne miješa i ničiju brigu ne brine (jer i svojih ima dosta), ali na kraju krajeva ispalo da ona već tri jutra vreba Imbru kad se on pred zoru šulja od Jage Škrinjarićeve*.[42] Imbrin otac odmah je pomislio na to kako će ostat bez imetka snahe koju su isprosili ako njegov sin nastavi ljubovati s Jagom: *Kakva bi to doista bila šteta! Nikad više takve prilike kao što je ova Nemakova kći! Tu su gotovi novci i dobar komadić zemlje – čisti računi! Pa sad da mu sve upropasti ovakav blesavi nezahvalni sin!*[43] Zahvaljujući ocu i njegovim riječima da ga čeka isprošena žena koju ne može tek tako ostaviti na cjedilu, Imbra je zauvijek otišao od Jage koja je ostala sama i razočarana: *Jaga je stajala kraj svog stoga sijena, i kako Futači pođoše, njoj se ruke što su dotle bile ratoborno podbočene o široke kukove, nemoćno spustiše. Oči se zalile suzama*.[44] Uočavamo i teško kontroliranje emocija i pojedničnoga emotivnoga života u patrijarhatu, što vrijedi za oba spola.

Važan dio novele pripada i Ljubi Dugijanki, drugoj snahi Pavela Futača, čiji je život, nakon smrti supruga Štefa, bio veoma težak. Osim što je u srcu osjećala jad i

[41] Kolar, Slavko: *Pripovijesti,* Mladost, Zagreb, 1973., str. 151.
[42] Kolar, Slavko: *Pripovijesti,* Mladost, Zagreb, 1973., str. 183.
[43] Kolar, Slavko: *Pripovijesti*, Mladost, Zagreb, 1973., str. 186.
[44] Kolar, Slavko: *Pripovijesti,* Mladost, Zagreb, 1973., str. 192.

tjeskobu zbog tako velikoga i iznenadnoga gubitka, ni u obitelji Futačevih stanje nije bilo bolje. Nisu joj pružali nikakvu pomoć, dapače obiteljski su odnosi između njih poprilično zahladili: *Teško se neprijateljstvo provalilo između nje i njezinih starih, svekra i svekrve. Stara je Futačka nije mogla žive vidjeti, pa je među njima svakog dana planula bilo kakva ružna riječ. Kad se nisu svađale, razgovor se zametao od nevolje, kroz trpko stisnuta usta i preko ramena. Svekar je doduše sačuvao svoju ljubaznost i učtivost, ali je u godini dana kupi Ljubi jedva jedvice jedan par opanaka, dok je starijoj snahi nabavio čak i cipele i čarape, a svekrva joj darovala svileni rubac.*[45] Sve bi to Ljuba još i nekako podnijela, međutim nije mogla prijeći preko toga kako se odnose prema njezinome sinu koji im nije ništa skrivio. Ne samo da su ga zanemarivali, već su druge unuke više voljeli te o njima više brinuli: *Pa ni prema Štefi, unučiću svome, nisu bili mnogo podašniji. Zvali su ga „vražjim Dugijanom", što Ljubi nije bilo mnogo krivo jer je Futače mrzila iz svega srca. Ali kad malom nisu htjeli da kupe ni opravicu, ni opančići, pa ga čak zapostavljali iza druge djece i u licitarskim darovima koje bi poneki od ukućana donio sa sajma, tu se ona oštro bunila Ljuba jer je njezin sin ipak bio zakoniti Futač, sa svim pravima koja su i drugima pripadala.*[46] Njihovo neslaganje raslo je iz dana u dan, a vrhunac je postiglo u trenutku prodaje Ljubine krave koju ju, kao miraz, donijela k Futačima kada se udavala za Štefa. Njenome svekru Pavelu hitno su trebali novci pa je odlučio nasamariti Ljubu tako što je prodao njenu kravu, a njoj nije isplatio novac koji joj je pripadao. Želeći preko vlastite snahe dobiti novac koji mu je bio prijeko potreban, u ovoj je situaciji Pavel iskoristio Ljubu koja je postala žrtvom ekonomskoga zlostavljanja. Prolazili su dana, čak i godina, a od Ljubinih novaca ni traga: *Nikada se njezine dvije hiljade nisu našle! Imali su tu posla i žandari i općina, pa i sam velečasni! Tek do suda nije došlo. Bilo je tu vike i psovke, natezanja svakakvoga, ali se nikad nije raščistilo kuda su nestali novci. ... Pri tom je i ostalo. Ali prošla odonda skoro godina i po, a Ljuba nije vidjela ni dinara.*[47] Ljuba je dugo trpjela nepravdu i podnosila svakojake uvrede, čak i teške riječi. Nije mogla gledati svoga svekra ni svekrvu jer je u njima vidjela samo zlo. Ovo je, također, primjer kako su snahe oduvijek bile tretirane kao najmanje vrijedne osobe u kući, zanemarivali su se njihovi osjećaji, kao i potrebe. Tek što bi se snaha nešto pobunila i zatražila pravdu, svi su je nemilo osuđivali i vrijeđali: - *Tak baš i je!* –

[45] Kolar, Slavko: *Pripovijesti*, Mladost, Zagreb, 1973., str. 177.
[46] Kolar, Slavko: *Pripovijesti,* Mladost, Zagreb, 1973., str. 177.
[47] Kolar, Slavko: *Pripovijesti*, Mladost, Zagreb, 1973., str. 177.

uzrujavala se Futačka sve više. – Čovek ju na dobro puti, a ona tu svojim fiškalskim jezikom samo brusi... Uh, vraža Dugijanka! ...[48] Unatoč svemu, Ljuba je htjela dobiti svoj novac, a kako je Pavel nije dao što je tražila, odlučila je „pokazati zube“. Još je jednom upitala svekra za novac, a zatim ga i upozorila: - *Čujte, japa, vi sad dobite od Nemaka puno hiljad, pak mi valjda ute dali ono kaj ste mi dužni! ... Namrgodio se Pavel Futač, pokušao da se ljubazno nasmiješi, ali odgovorio je kiselo, s dosadom: - Dušice draga, daj si dopovedati: ti penezi nisu moji, neg Imbrini... Ž njimi ja raspolagati nesmem! ... – A joj mene – zavapila Ljuba očajno – kaj vi mene za tak bedastu držite?! ... Gdo bu raspolagal ak ne bute vi! ... Ja vas samo pitam: bute li mi dali ili ne... Slegnuo Pavel ramenima, othuknuo nestrpljivo (jer teško je žensku pamet osoliti!). – Nemam ja časa s tobom praznu slamu mlatiti! Imam ja druge brige i posla! ... Zato me, dušica draga, pusti z mirom!... – No dobro, dobro – odsjekla Ljuba resko i tvrdo – ja sem vas smo zapitala! ... pa je još dodala, ali s ljutom prijetnjom u glasu i u blijesku crnih očiju: - Samo vi zapamtite, to je kakti za zadnji put!...*[49] Kada su svi Futači otišli na Imbrinu i Baričinu svadbu, Ljuba je zapalila kuću Futačevih. Svatovi su ubrzo opazili vatru i krenuli je gasiti: *Zaključiše da je požar doista na Futač-brdu i da gori zacijelo baš kuća Pavla Futača. Zaleleknule žene i djevojke, a ponajviše mladenka Barica i njena mati (jer su dan prije bili odvezli Baričinu opremu, krevet, ormar i sve ostalo u svekrovu kuću). Međutim, trebalo je pohitati u pomoć.*[50] Usred gašenja požara, postalo je jasno da je Ljuba jedina koje tamo nema pa se i otkrilo da je ona uzrokovala požar: *Sad je tek palo pitanje: otkuda tolika i takva vatra? Sad su tek opazili da su tu svi Futači, muški i ženski, pa i Imbra, nesretni, zaplakani, sasvim smućeni mladenac, samo da nigdje nema Ljube Dugijanke. – To je ona i fčinila! – Povikala je Jaga, Matina žena. – To je njeno delo, prokleta bila! ... To je za one dve hilade! To! ...*[51] Budući da drugačije nije mogla biti mirna zbog nedobivenoga novca, Ljuba je podmetanjem požara u kući Futačevih pokazala kako se s njom nitko neće igrati. Bez obzira na to što je ona žena, snaha u njihovoj kući, ima ista prava kao i ostali. Samim činom namjernoga paljenja Futačeve kuće Ljuba se htjela osvetiti cijeloj obitelji, a posebno svome svekru koji se prema njoj najgore ponašao te je samo iskorištavao. Tim se činom ujedno i zatvara krug nasilja u kući Futačevih koji je

[48] Kolar, Slavko: *Pripovijesti,* Mladost, Zagreb, 1973., str. 168.
[49] Kolar, Slavko: *Pripovijesti*, Mladost, Zagreb, 1973., str. 195.
[50] Kolar, Slavko: *Pripovijesti*, Mladost, Zagreb, 1973., str. 211.
[51] Kolar, Slavko: *Pripovijesti*, Mladost, Zagreb, 1973., str. 213.

započeo zanemarivanjem i ekonomskim zlostavljanjem Ljube, a završio paljenjem i uništavanjem imanja njezina svekra Pavela.

5. ZAKLJUČAK

Opisivajući tadašnji bijedan život žena koje neumorno traže pravdu i jednakost, Kolar je u hrvatsku modernu književnost unio sasvim drugačiju tematiku. Osim toga, osvrće se i na probleme dogovorenih brakova, dominantnost muškaraca nad ženama, ali i na težak život seljaka u razdoblju dvaju ratova: *... dao sam živu i istinitu sliku hrvatskog sela u njegovoj teškoj ekonomskoj i kulturnoj zaostalosti; onog sela koje pomalo, negdje brže, negdje sporije, proživljava dubok preobražaj u novim uvjetima našega društvenog razvitka*.[52] Svi istaknuti problemi navode čitatelja na promišljanje jer i u današnje vrijeme postoje identične situacije s kojima se pojedinac može poistovjetiti.

U svojim novelama Kolar veoma realistično prikazuje život seljaka, a upotrebom kajkavskoga narječja čitatelju još više dočarava sliku hrvatskoga sela u prošlosti.

Naglasak je stavljen na težak položaj žena koje su shvaćane manje vrijednima, stoga su oduvijek bile na posljednjemu mjestu u kući, slušale su muža ili svekra te nisu imale pravo glasa. Kroz analizu novela možemo uočiti kako Kolar opisuje tadašnju sliku patrijarhalnosti i borbe s kojima su se žene svakodnevno susretale jer su one pripadnice „drugoga spola“.

Novela *Breza* donosi znatan broj primjera patrijarhata, počevši od tradicionalnoga položaja oca na čelu obitelji Labudan, zatim Janice kao žrtve emocionalnoga zlostavljanja od strane svoga supruga, svekrve, ali i sebičnih sumještanki te patrilinearnost koja se očituje u nepriznavanju djevojčice koju je Janica rodila.

Fizičko zlostavljanje Rože, razočarenje i neuzvraćena ljubav, kao i interioriziranje ideologije patrijarhata temeljni su problemi novele *Svoga tela gospodar*. Također, do izražaja dolazi i reprodukcija patrijarhata, odnosno Iva je opterećen mišljenjem drugih ljudi, stoga se prema supruzi ophodi suzdržano, kao da ona uopće ne postoji.

[52] Kolar, Slavko: *Autobiografski fragmenti: intervjui, izjave, polemike, članci i kritike, pripovijetke za djecu i agronomski radovi*, Matica hrvatska, Zagreb, 1971., str. 87.

Nasuprot tome, u *Ženidbi Imbre Futača* pronalazimo primjere ekonomskoga zlostavljanja, čija je žrtva Ljuba, a prisutna je i mizoginija, sadizam te krug nasilja koji zatvara Ljuba, nastojeći dati do znanja kako se i žene mogu suprotstaviti muškarcima.

Kroz analizu triju novela uočava se dominacija muškoga spola, dok su žene primorane slušati ih i obavljati poslove koji im se narede. U slučaju da postupe drugačije, morale bi pretrpjeti različite oblike zlostavljanja, kao i ugnjetavanja.

Kao što sam i u prethodnim dijelovima rada naznačila, pripadnice ženskoga spola oduvijek su težile nekim boljim vremenima u kojima će moći reći što misle, bez da ih se za to kažnjava i fizički maltretira.

Kao junakinje ovih novela, Janica, Roža i Ljuba, suočile su se s brojnim neugodnostima, njihove su potrebe u većini slučajeva bile zanemarene, a Roža je na svojoj koži osjetila brojne udarce te pretrpjela teško fizičko zlostavljanje. Svaka je od njih prošla trnovit put, a u velikom broju neugodnih situacija morale su šutjeti i obavljati svoje dužnosti. Svjesne tradicije i patrijarhalnoga načina života znale su da za njih boljih vremena nema.

Zaključujem kako su žene od davnih vremena trpjele svakojake uvrede, i verbalne i fizičke. Iako se u prošlosti nisu mogle, a niti smjele pobuniti, danas je situacija uvelike drugačija. Izborivši svoje pravo glasa, žene su postale neovisne, samim time dobile su mogućnost javno izreći svoje mišljenje te progovoriti o eventualno doživljenom zlostavljanju.

6. LITERATURA

1. Kolar, Slavko: *Pripovijesti*, Mladost, Zagreb, 1973.
2. Kolar, Slavko: *Pripovijetke*, Školska knjiga, Zagreb, 1995.
3. Kolar, Slavko: *Svoga tijela gospodar*, Mozaik knjiga, Zagreb, 1995.
4. Kolar, Slavko: *Autobiografski fragmenti: intervjui, izjave, polemike, članci i kritike, pripovijetke za djecu i agronomski radovi*, Matica hrvatska, Zagreb, 1971.
5. Šicel, Miroslav: *Povijest hrvatske književnosti XX. stoljeća, Knjiga V. Razdoblje sintetičkog realizma (1928. – 1941.)*, Naklada Ljevak, Zagreb, 2009.
6. Hergešić, Ivo: *Domaći i strani*, Ex Libris, Zagreb, 2005.
7. Frangeš, Ivo – Žmegač, Viktor: *Hrvatska novela – interpretacije*, Školska knjiga, Zagreb, 1998.
8. Feldman, Stanislav: *Sudbina Evinih kćeri – ženska povijest patrijarhata*, ArTresor naklada, Zagreb, 2012.
9. Pateman, Carole: *Spolni ugovor*, Ženska infoteka, Zagreb, 2000.
10. Moi, Toril: *Seksualna/tekstualna politika*, AGM, Zagreb, 2007.
11. Bujan, Ivan: *Razotkrivanje patrijarhalne hegemonije u hrvatskoj ruralnoj noveli*, FLUMINENSIA, god. 23 (2011.), br. 1, str. 117.-130., preuzeto s https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=116323 (12. 7. 2019.)
12. http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=47023 (19. 7. 2019.)

7. SAŽETAK

Rad donosi prikaz patrijarhalnoga načina života u trima novelama Slavka Kolara: *Breza, Svoga tela gospodar* i *Ženidba Imbre Futača*.

Sam početak donosi Kolarov kratak životopis te prikaz njegova književnoga stvaralaštva. Sljedeći dio posvećen je kratkoj povijesti ženskoga patrijarhata u kojemu se pobliže opisuje život žena u prošlosti, njihova podređenost muškome spolu, kao i borbu za njihovo pravo glasa.

Slijedi interpretacija triju novela s očitima primjerima patrijarhalnosti: slučaj dogovorenih brakova, muškarac na čelu kuće, podređenost žena i zanemarivanje njihovih osnovnih potreba.

Svojim realističkim prikazom života tadašnjega hrvatskoga sela, Kolar je ostao zapamćen kao jedan od najvećih predstavnika razdoblja moderne hrvatske književnosti. Zbog univerzalnih problema koji se pojavljuju u novelama, one se redovito čitaju i danas te su na samome vrhu hrvatske pripovijedne proze.

Ključne riječi: Slavko Kolar, feministička kritika, patrijarhat, novela

8. ABSTRACT

The paper presents the patriarchal way of life in three novellas of Slavko Kolar: *Breza, Svoga tela gospodar* and *Ženidba Imbre Futača*.

The beginning brings Kolar's short biography and represent his literary work creativity.

The following section is devoted to a brief history of women's patriarchy which describes the lives of women in the past, their subordination to men gender as well as the fight for their right to vote.

The following is an interpretation of the three novellas with examples of patriarchy: arranged marriages, male dominance in the home, subordination of women and neglect their basic needs.

With his ralistic description of the life in former Croatian village, Kolar stays remember as one of the greatest representative of modern Croatian literature.

Because of the problems that appear in novellas, they are still being read today and they are on the top of the Croatian narrative fiction.

Keywords: Slavko Kolar, feminist criticism, patriarchy, novel